

Ủy Ban Tự Do Tôn Giáo Quốc Tế Hoa Kỳ

CẬP NHẬT QUỐC GIA:

ĐÁNH GIÁ VỀ LUẬT TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO CỦA VIỆT NAM

Dominic J. Nard, phân tích gia về chính sách

Nguồn Anh Văn:

https://www.uscirf.gov/sites/default/files/2019%20Vietnam%20Country%20Update_2.pdf

Tổng Quan

Luật Tín Ngưỡng, Tôn Giáo (LTNTG) của Việt Nam có hiệu lực ngày 01/01/2018, đã có ảnh hưởng lớn đến việc thực hành niềm tin của các cộng đồng tôn giáo trong nước. Vào tháng 9 năm 2019, một phái đoàn của Ủy Ban Tự Do Tôn Giáo Quốc Tế Hoa Kỳ (US Commission on International Religious Freedom, USCIRF) đã đến Hà Nội và Tp. Hồ Chí Minh để tìm hiểu việc thực thi luật này. Phái đoàn đã gặp gỡ nhiều người đối thoại, trong đó có các quan chức chính phủ và các cộng đồng tôn giáo Việt Nam. Báo cáo này đánh giá LTNTG dựa trên thông tin và các dữ kiện cung cấp cho USCIRF trong chuyến đi này, cũng như dựa trên những tiêu chuẩn quốc tế về nhân quyền liên quan. Báo cáo nêu lên những ảnh hưởng của luật này lên các cộng đồng tôn giáo trong bốn lĩnh vực chính:

- Việc đăng ký của các tổ chức tôn giáo;
- Việc chấp thuận cho các sinh hoạt tôn giáo;
- Những đòi hỏi đối với các nơi thờ phượng, hàng giáo sĩ và giáo dục; và
- Khiếu nại và trách nhiệm giải trình.

Nhìn chung, USCIRF kết luận rằng luật này - qua văn bản và khi thực thi – vi phạm các tiêu chuẩn nhân quyền quốc tế, đặc biệt là Điều 18 của Công Ước Quốc Tế Về Các Quyền Dân Sự Và Chính Trị (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR) mà Việt Nam đã phê chuẩn. Như đã lưu ý trong Báo cáo thường niên 2019 của USCIRF và được xác nhận trong chuyến đi, luật này yêu cầu các cộng đồng tôn giáo phải đăng ký với chính quyền về tổ chức và nơi thờ phượng của họ, qua các thủ tục

phức tạp và phiền toái, là điều kiện tiên quyết cho hoạt động tôn giáo. Đối với các nhóm tôn giáo đã được công nhận, luật đã đưa ra một số thay đổi tích cực, như cấp cho các tổ chức tôn giáo đã đăng ký tư cách pháp nhân. Thật vậy, một số người đối thoại với USCIRF đã báo cáo rằng chính quyền, nói chung, đã khoan dung hơn với tôn giáo, và các quan chức nhà nước đã ca ngợi một cách nổi bật vai trò của các tổ chức tôn giáo trong việc thúc đẩy phúc lợi xã hội. Tuy nhiên, việc thực thi luật thay đổi khá nhiều giữa tỉnh này và tỉnh khác, và nhiều nhóm tôn giáo đã nộp đơn đăng ký báo cáo rằng họ gặp nhiều trở ngại, như phải chờ đợi một thời gian dài một cách vô lý. Hơn nữa, chính quyền đã tiếp tục sách nhiễu các nhóm tôn giáo không đăng ký.

Đăng Ký của Các Tổ Chức Tôn Giáo

Báo Cáo Viên Đặc Biệt Của Liên Hiệp Quốc (LHQ) về tự do tôn giáo hay niềm tin đã tuyên bố một cách dứt khoát rằng đăng ký “không nên là bắt buộc” và “không nên là điều kiện tiên quyết buộc phải có khi thực hành tôn giáo, mà chỉ để có được tư cách pháp nhân và các quyền lợi liên đới.” Ngoài ra, tờ thông tin của USCIRF năm 2019 về thủ tục đăng ký khuyến nghị rằng, để phù hợp với các tiêu chuẩn nhân quyền quốc tế thủ tục này, phải dễ dàng và nhanh chóng. Quy trình đăng ký theo LTNTG đi xa hơn là một thủ tục hình thức vì nó đòi hỏi các tổ chức tôn giáo phải hoạt động trong 5 năm trước khi đăng ký¹, nộp đơn với Ban Tôn Giáo địa phương (BTG), và phải cung cấp nhiều thông tin về các hoạt động của họ cho chính quyền.

Trong chuyến đi, nhiều mục sư truyền giáo Tin Lành nói với USCIRF rằng các quan chức tỉnh và địa phương thường xuyên vượt quá thẩm quyền của họ bằng cách đòi hỏi người nộp đơn phải cung cấp thông tin, như tên của các tín hữu thuộc cộng đồng tôn giáo của họ trong khi luật không đòi hỏi việc này. (Luật chỉ yêu cầu con số tín hữu mà thôi). Ngoài ra, một số mục sư báo cáo rằng đơn đăng ký của họ đã chờ xử lý mà không có quyết định chính thức trong nhiều tháng hoặc thậm chí nhiều năm, mặc dù luật đòi hỏi các quan chức địa phương phải hồi đáp mọi đơn đăng ký trong vòng 60 ngày. Đôi khi, những người lãnh đạo hội thánh còn không nhận được biên nhận nộp đơn đăng ký của họ, theo như luật đòi hỏi, có thể, theo họ nghĩ, vì các quan chức địa phương muốn tránh trách nhiệm nếu không hồi đáp đơn xin đăng ký.

Các nhóm tôn giáo đã được công nhận chính thức có xu hướng xem luật như là một sự cải tiến so với sắc lệnh năm 2004 mà luật này thay thế, và cho biết luật mới đơn giản hoá quá trình xin công nhận. Ví dụ, Điều 21 của luật giảm thời gian chờ đợi cho các nhóm tôn giáo nộp đơn xin công nhận từ 23 năm xuống còn năm năm. Nhiều người còn tán dương rằng, lần đầu tiên tại Việt Nam, luật pháp cấp cho các tổ chức tôn giáo đã được đăng ký quy chế thực thể pháp nhân, cho họ quyền mở tài khoản ngân hàng và các đặc quyền khác. Tuy nhiên, ngay cả những nhóm tôn giáo này cũng lưu tâm đến các vấn đề về việc thi hành luật, đặc biệt là tại các địa phương ở ngoài các đô thị lớn. Thông thường họ có thể giải quyết những vấn đề đó vì họ đã có mối quan hệ với các quan chức địa phương, nhưng các nhóm tôn giáo mới hơn có thể chưa triển khai được các mối liên hệ như vậy.

Phái đoàn USCIRF thăm Hội đồng Liên tôn tại Tp. Hồ Chí Minh.

Một số nhóm tôn giáo từ chối đăng ký vì sợ bị đàn áp hoặc lo ngại cho sự độc lập của họ. Hội Đồng Liên Tôn -- một nhóm các thành viên tôn giáo độc lập, bao gồm Công Giáo, Tin Lành Lutheran, Phật giáo, Cao Đài và Phật giáo Hòa Hảo, nói với USCIRF rằng LTNTG đã không làm giảm mức độ quấy phá mà họ phải đối mặt. Ngoài ra, luật có thể đã vô tình loại trừ một số nhóm tôn giáo, như các phong trào tâm linh không chính thức, bởi vì luật định nghĩa tôn giáo là có giáo điều chính thức, giới luật, [và] nghi lễ tôn giáo. Luật cũng yêu cầu các tổ chức tôn giáo phải có một cấu trúc chính thức với một

hiển chương. Đòi hỏi này đặt các nhóm ít chính thức hơn vào tình huống khó xử: họ phải đăng ký để tham gia vào các hoạt động tôn giáo, nhưng không đủ điều kiện để đăng ký. Thật vậy, trong chuyến thăm của Ủy Ban, một nhóm đã nói với USCIRF rằng họ đã không đăng ký vì họ tự coi mình là một phong trào mang tính tôn giáo, chứ không phải là một tổ chức hợp pháp với các điều lệ và nghi lễ chính thức.

Chuẩn Thuận Các Hoạt Động Tôn Giáo

Theo LTNTG, tất cả các nhóm tôn giáo - những nhóm đã đăng ký như là tổ chức tôn giáo cũng như những nhóm chưa đăng ký - phải có giấy chứng nhận đăng ký cho các sinh hoạt tôn giáo. Khi một nhóm tôn giáo hoàn thành quy trình và có được giấy chứng nhận đăng ký tổ chức của mình, họ có thể thực hành một số sinh hoạt thường ngày, như tổ chức thờ phượng, bổ nhiệm giáo sĩ và tham gia các hoạt động từ thiện, mà không cần phải có sự chấp thuận trước, nhưng nhóm vẫn phải thông báo cho chính quyền biết. Tuy nhiên, đối với các hoạt động tôn giáo quy mô hơn, như tổ chức hội nghị hoặc lễ hội, luật đòi hỏi các tổ chức phải ghi danh với Ủy Ban Nhân Dân cấp phường/xã. Điều 5 của LTNTG cho phép các cơ quan chức năng từ chối cấp phép cho các sinh hoạt mà họ cho là “vi phạm an ninh quốc gia” hoặc “xâm phạm đạo đức xã hội”. Khi đánh giá các luật tương tự, Báo Cáo Viên Đặc Biệt của Liên Hiệp Quốc đã khuyến nghị rằng các thủ tục ghi danh không nên dựa vào các điều khoản mơ hồ hoặc cho phép chính phủ quyền tùy nghi đáng kể trong việc chấp thuận các đơn đăng ký. Một số tổ chức nhân quyền đã bày tỏ lo ngại rằng Điều 5 có khả năng cho phép chính quyền Việt Nam trừng phạt một số nhóm tôn giáo một cách tùy tiện. Thật vậy, trong chuyến đi, ít nhất một nhóm tôn giáo đã nói với USCIRF rằng họ tin rằng chính phủ đã từ chối cấp phép cho các sinh hoạt vì một số thành viên của nhóm đã lên tiếng về một số vấn đề nhạy cảm về chính trị.

Ở một số vùng của Việt Nam, LTNTG dường như đã làm cho chính quyền địa phương có thái độ cứng rắn hơn đối với các nhóm tôn giáo không đăng ký hoặc độc lập. Một nhóm tín ngưỡng nhỏ hơn nói với USCIRF rằng họ đã có thể tiến hành lễ hội mùa xuân trong những năm trước, nhưng khi họ định làm vậy vào tháng 2 năm 2019 thì các viên chức chính phủ - lấy lý do là họ chưa đăng ký - đã ngăn chặn và tấn công thể chất một số tín đồ. USCIRF cũng nghe báo cáo rằng, ngay sau khi luật có hiệu lực, một số giới

chức thẩm quyền địa phương ở tỉnh Đắk Lắk đã cấm một mục sư đến thăm các tín đồ bị bệnh - điều mà Ông ta đã làm trước đây mà không chịu hậu quả gì.

Hình phái đoàn viếng thăm Hoà Thượng Thích Quảng Độ thuộc Giáo Hội Phật Giáo Việt Nam Thống nhất

LTNTG cho phép các tổ chức tôn giáo đã ghi danh cung cấp dịch vụ chăm sóc sức khỏe và giáo dục, nhưng một số nhóm bày tỏ sự mơ hồ về phạm vi của quyền đó. Một linh mục Công Giáo đã thông báo cho USCIRF rằng một dự thảo luật trước đây cho phép, một cách hiển thị, các tổ chức tôn giáo “thành lập” các cơ sở giáo dục và chăm sóc sức khỏe, nhưng bản chung kết của luật chỉ cho phép họ “tham gia” vào các dịch vụ đó. Các nhóm tôn giáo khác không chắc chắn liệu họ có thể tham gia các dịch vụ xã hội không được đề cập một cách hiển thị trong luật, như các trung tâm cải huấn. Cho đến nay, chính quyền tại các khu vực thành thị dường như sẵn sàng dung thứ cho các dịch vụ phúc lợi xã hội do các nhóm tôn giáo điều hành, nhưng sự thiếu rõ ràng đã khiến các nhóm tôn giáo không muốn mở rộng hoặc, trong một số trường hợp, không muốn tiếp tục hoạt động.

Các Đòi Hỏi về Địa Điểm Thờ Phụng, Giáo Sĩ Và Giáo Dục

Các tổ chức tôn giáo phải lấy được giấy phép sử dụng đất để được quyền sử dụng một cơ sở làm nơi thờ phụng. Sự dễ dàng trong việc đăng ký nơi thờ phụng thay đổi

đáng kể theo từng địa phương. Ví dụ, một mục sư của một nhóm đã được công nhận nói với USCIRF rằng chưa đến một nửa nơi thờ phượng trong Hội Thánh của ông đã nhận được giấy phép hoạt động. Một số mục sư truyền giáo lập luận rằng luật không đáp ứng thỏa đáng cho các nhu cầu của các hội thánh tư gia ở các vùng nông thôn. Như một mục sư giải thích, hầu hết các căn nhà ở Tây Nguyên đều nhỏ bé, và chính quyền địa phương thường từ chối đăng ký những căn nhà tương đối nhỏ làm nơi thờ phượng vì chúng được xem là không an toàn cho sự hội họp của các tín đồ. Giới chức thẩm quyền đã làm gián đoạn các buổi thờ phượng, thậm chí đóng cửa các hội thánh tư gia không có giấy sử dụng đất thích đáng.

Các tổ chức tôn giáo đã đăng ký tại Việt Nam có thể bổ nhiệm giáo sĩ mà không cần được chấp thuận trước, nhưng họ phải thông báo cho chính quyền về việc bổ nhiệm, thăng chức, chuyển chuyển hoặc sa thải các chức sắc tôn giáo trưởng lão, bao gồm mục sư, tăng sĩ và giám mục. Tuy nhiên, các nhà lãnh đạo tôn giáo phải xin phép để rao giảng bên ngoài cơ sở tôn giáo đã đăng ký của họ. USCIRF đã nghe nhiều nhà lãnh đạo tôn giáo nói rằng đòi hỏi này khiến họ gặp phải khó khăn khi thực hiện việc truyền giáo hoặc du hành ngoài phường/xã của họ để thực thi các sinh hoạt tôn giáo.

Hình Phái Đoàn viếng thăm Toà Tổng Giám Mục Thành Phố Hồ Chí Minh

LTNTG cho phép các tổ chức đã đăng ký thiết lập các chương trình giáo dục hoặc đào tạo tôn giáo, cũng như xuất bản sách và kinh sách. Tuy nhiên, luật cũng đòi hỏi các

chương trình đó phải bao gồm các phiên bản được nhà nước phê chuẩn về lịch sử Việt Nam và luật pháp Việt Nam trong chương trình giảng dạy. Ngoài việc áp đặt gánh nặng này cho nhân viên của họ, một số tổ chức tôn giáo nói với USCIRF rằng họ không có giáo viên đủ khả năng để dạy những môn học đó. Tổng giáo phận Công Giáo TP Hồ Chí Minh đã yêu cầu chính phủ, thay vào đó, cho phép các chủng sinh có thể theo học các trường công do nhà nước điều hành để thụ giáo những môn học đó, nhưng đề xuất này vẫn chưa nhận được hồi đáp.

Khiếu Nại và Trách Nhiệm

Gần như tất cả các nhóm tôn giáo USCIRF đã gặp trong chuyến đi của Ủy Ban quy lỗi các vấn đề thực thi cho các giới chức thẩm quyền địa phương và tỉnh hơn là chính quyền trung ương. Tuy nhiên, một số người chỉ ra rằng chính quyền trung ương đã không làm đủ trách nhiệm để khống chế các vi phạm của các giới chức thẩm quyền địa phương. Một mục sư đã nói với USCIRF, “*phép vua thua lệ làng.*” Về phần họ, các quan chức Việt Nam cấp trung ương quy lỗi thực thi luật pháp kém và cho thất bại trong việc truyền đạt nội dung luật cho các thành phần liên quan. Ban Tôn Giáo Chính Phủ nói với USCIRF rằng họ đã nhận được nhiều chục khiếu nại và đã thực hiện vài cuộc điều tra để tìm rõ sự kiện. Ban Tôn Giáo Chính Phủ cũng đã tổ chức các khóa huấn luyện cho các quan chức địa phương và đang soạn các hướng dẫn mà họ hy vọng sẽ giúp các quan chức thực thi luật một cách nhất quán hơn trên toàn quốc.

Một số nhóm tôn giáo, có và không đăng ký, đã bắt đầu trích dẫn LTNTG trong các khiếu nại chính thức về các giới chức chính quyền. Tuy nhiên, hầu hết cho biết họ đã không thử kháng cáo các quyết định bất lợi vì họ nghi ngờ về tính công bằng của hệ thống nhà nước hoặc sợ bị chính quyền địa phương trả thù. Thật vậy, một lãnh đạo tôn giáo đã báo cáo rằng một số thành viên của nhóm đang trong quá trình xin công nhận đã bị từ chối một số phúc lợi xã hội sau khi họ khiếu nại một quan chức địa phương đã từ chối đăng ký điểm nhóm để thờ phượng của họ. Mặc dù có nhiều báo cáo về sự lạm dụng, cho đến thời điểm chuyến đi của USCIRF, không có quan chức chính phủ Việt Nam nào bị xử phạt vì vi phạm luật.

Mặc dù luật pháp có khả năng cho phép chính phủ áp dụng các biện pháp trừng phạt hành chính hoặc hình sự đối với các nhóm tôn giáo, nhưng USCIRF được cho biết rằng

không có nhóm tôn giáo nào bị trừng phạt vì vi phạm luật. Tuy nhiên, điều này một phần là vì sắc lệnh hướng dẫn áp dụng các hình phạt như vậy chưa được ban hành. Một số nhóm đang trong quá trình ghi danh lo lắng rằng, một khi sắc lệnh có hiệu lực, họ có thể phải đối mặt với trách nhiệm pháp lý vì vi phạm luật về mặt kỹ thuật, mặc dù họ đã hết sức nỗ lực để tuân thủ luật.

Kết Luận

Trong khi Hoa Kỳ và Việt Nam bồi đắp mối quan hệ chặt chẽ hơn để cùng chia sẻ các lợi ích kinh tế và an ninh chung, hai chính phủ có cơ hội tham gia vào các cuộc đối thoại thẳng thắn, mang tính xây dựng về tự do tôn giáo và những nhân quyền liên hệ. USCIRF cảm thấy khích lệ trước thái độ của chính phủ Việt Nam để đối thoại về các vấn đề này và kêu gọi các quan chức Hoa Kỳ nêu ra các vấn đề liên quan đến tự do tôn giáo ở tất cả các cấp độ của mối quan hệ. Cụ thể, để mối quan hệ tiến triển, Việt Nam sẽ cần chủ động thực thi các biện pháp nhằm cải thiện tự do tôn giáo. USCIRF tin rằng các đòi hỏi bắt buộc phải đăng ký trong LTNTG hoàn toàn không phù hợp với các tiêu chuẩn nhân quyền quốc tế mà Việt Nam đã chấp nhận, và do đó, nên giảm xuống thành đăng ký tự nguyện. Ngoài ra, các bước đầu mà chính phủ Việt Nam có thể thực hiện để cải thiện việc thực thi LTNTG bao gồm: 1) cung cấp giấy biên nhận cho bất kỳ nhóm tôn giáo nào đăng ký; 2) cấp phép cho các sinh hoạt tôn giáo và nơi thờ phượng, trừ một số tình huống được xác định trong tính cách hạn hẹp; và 3) làm rõ việc các tổ chức tôn giáo có thể thành lập các cơ sở để cung cấp dịch vụ chăm sóc sức khỏe và giáo dục, cũng như các dịch vụ phúc lợi xã hội khác.

Chú thích: ¹ Theo luật, một nhóm tôn giáo ở Việt Nam trước tiên phải xin giấy chứng nhận đăng ký hoạt động. Sau 5 năm hoạt động, nhóm có thể đăng ký như một tổ chức tôn giáo, điều này mang lại cho nhóm tư cách pháp nhân và giảm các yêu cầu phê duyệt cho các hoạt động của nhóm.